

Dysertacje biblioterapeutyczne.

Analiza bazy „Nauka Polska”

Bibliotherapeutic Dissertations.

„Nauka Polska” database analysis

Abstrakt

Przedmiotem niniejszej analizy będą prace doktorskie umieszczone w bazie „Nauka Polska” oznaczone słowem kluczowym „biblioterapia”. W opisie każdej pracy zostaną uwzględnione następujące dane: tytuł, autor, miejsce obrony dysertacji doktorskiej, uzyskany stopień, promotor, recenzenci, słowa kluczowe oraz charakterystyka pracy. Zaprezentowanie dysertacji biblioterapeutycznych ma pośrednio dowieść samodzielności biblioterapii jako nauki oraz jej interdyscyplinarności.

Słowa kluczowe

Biblioterapia – biblioterapia bazy danych – Nauka Polska – biblioterapia dysertacje – biblioterapia Polska

Abstract

The subject of this analysis will be dissertations listed in the database „Nauka Polska” marked with the keyword „bibliotherapy”. Description of each work will include the following information: title, author, place of defense of the doctoral dissertation, obtained degree, promoter, reviewers, keywords, and characteristics. Presentation of dissertation in field of bibliotherapy proves the autonomy of bibliotherapy as a science and its interdisciplinary nature.

Keywords

Bibliotherapy – bibliotherapy databases – Nauka Polska – bibliotherapy dissertations – bibliotherapy Poland

Przedmiotem niniejszej analizy będą prace doktorskie umieszczone w bazie „Nauka Polska” oznaczone słowem kluczowym „biblioterapia”. W opisie każdej pracy zostaną uwzględnione następujące dane: tytuł, autor, miejsce obrony dysertacji doktorskiej, uzyskany stopień, promotor, recenzenci, słowa kluczowe oraz charakterystyka pracy. Zaprezentowanie dysertacji biblioterapeutycznych ma pośrednio dowieść samodzielności biblioterapii jako nauki oraz jej interdyscyplinarności.

Portal Nauka Polska zgodnie z informacjami zawartymi na <http://www.nauka-polska.pl/> to najstarsza baza danych Ośrodka Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego, prowadzona od 1990 roku, a od 1999 roku udostępniana bezpłatnie w sieci internetowej. Dane pochodzące z serwisu służą do analizy polskiej aktywności ba-

dawczej, a także wspierają decydentów w kreowaniu krajowej polityki naukowej. Baza zawiera informacje o pracach naukowo-badawczych i badawczo-rozwojowych, rozprawach doktorskich i habilitacyjnych, ekspertyzach naukowych wykonanych w polskich jednostkach naukowych¹.

Pod słowem kluczowym „biblioterapia” znaleziono 9 rekordów następujących prac badawczych zaklasyfikowanych jako prace doktorskie:

Rozprawa doktorska pt.: „Biblioterapia w kształtowaniu postaw uczniów szkoły podstawowej” autorstwa Marty Franaszczuk-Truszkowskiej została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego (2008/05/15). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, specjalność: biblioterapia. Pracę napisano pod kierunkiem Michała Piotra Błażejewskiego a recenzji dokonały Urszula Chęcińska i Grażyna Bożena Tomaszewska.

Charakterystyka pracy: Głównym celem rozprawy jest ukazanie różnych możliwości stosowania w praktyce biblioterapii wychowawczo-rozwojowej, tzn. w działaniach wychowawczych wobec czytelników zdrowych w sensie fizycznym, ale borykających się z różnego rodzaju problemami, w tym głównie dotyczącymi postaw i zachowania. Metodologia dysertacji stanowi połączenie refleksji teoretycznej nad zagadnieniem biblioterapii oraz spojrzenia badawczego biblioterapeuty na efekty podejmowanych działań. Dysertacja składa się z dwóch części. Pierwsza z nich zawiera refleksję teoretyczną nad kondycją i miejscem biblioterapii we współczesnym piśmiennictwie. Druga natomiast obejmuje rozważania praktyczne wynikające z realizacji programów biblioterapii w grupach uczniów szkoły podstawowej. Na część teoretyczną składa się siedem rozdziałów, stanowiących wielostronny dyskurs na temat biblioterapii jako metody niesienia pomocy ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji. I rozdział, pt. „Definicja biblioterapii” zawiera wyjaśnienie pochodzenia terminu oraz przedstawia początki wykorzystywania książki w celach terapeutycznych. Ukazuje interdyscyplinarny charakter biblioterapii, sytuujący ją na pograniczu literaturoznawstwa, bibliotekoznawstwa, medycyny, pedagogiki specjalnej i psychologii. Wyróżniono w nim rodzaje biblioterapii: kliniczną, instytucjonalną i wychowawczą (in. wychowawczo-rozwojową lub humanistyczną). Rozdział II, pt. „Istota biblioterapii” zawiera główne założenia procesu biblioterapii, omówienie celów i zadań biblioterapii, następnie – przebieg samego procesu oraz prezentację modelowej sylwetki biblioterapeuty. Rozdział III, pt. Funkcje literatury stanowi omówienie funkcji, jakie może pełnić tekst literacki ze szczególnym uwzględnieniem tych walorów literatury, na których bazuje proces biblioterapii. W rozdziale IV, pt. „Metody pracy” omówiono metody aktywizujące i techniki twórczego myślenia, najczęściej wykorzystywane na zajęciach biblioterapii, a także inne metody pracy, jakimi często posługują się biblioterapeuci: arteterapię, muzykoterapię, pedagogikę zabawy oraz dramę. Rozdział V zawiera

¹ <http://www.nauka-polska.pl/>

informacje o formach pracy, wykorzystywanych na sesjach biblioterapii: indywidualnej, zbiorowej i grupowej. Rozdział VI stanowi omówienie zagadnienia: kierunki działań w biblioterapii. Ukazano w nim rodzaje problemów, które udaje się rozwiązywać, wykorzystując tę metodę, a wśród nich m.in.: integrowanie grup rówieśniczych, zapobieganie niedostosowaniu społecznemu, przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym i stosowaniu przemocy oraz profilaktyka uzależnień. Rozdział VII stanowi podsumowanie wraz ze wstępnym założeniem co do efektywności terapii opartej na materiale czytelnicy. Część praktyczną rozpoczyna prezentacja programów biblioterapii, realizowanych w Szkole Podstawowej nr 80 w Gdańsku w latach szkolnych 2001/02-2009/10. Rozdział VIII obejmuje wprowadzenie oraz opis czterech sesji biblioterapii, z których każda podejmuje inny problem wychowawczy. Rozdział IX obejmuje wyniki badań na temat wpływu programów biblioterapii na postawy uczniów szkoły podstawowej. Praca zawiera Zakończenie wraz wnioskami finalnymi oraz bibliografię załącznikową i wykaz zamieszczonych w niej fotografii².

Słowa kluczowe: biblioterapia, literaturoznawstwo, literatura dla dzieci i młodzieży, psychologia czytelnictwa.

Rozprawa doktorska pt.: „Fantastyka baśniowa – jej recepcja i wpływ na kształtowanie się osobowości dziecka” autorstwa Doroty Heleny Wojciechowskiej została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego (2008/10/14). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, specjalność: literatura dla dzieci i młodzieży. Pracę napisano pod kierunkiem Jolanty Ługowskiej a recenzji dokonali Joanna Papuzińska-Beksiak i Ryszard Waksmund.

Charakterystyka pracy: Praca jest usytuowana na dwóch obszarach problematyki badawczej: poetyki i psychologii baśni. Głównym celem badawczym jest ustalenie, czym jest fantastyka baśniowa w ramach multimedialnej, współczesnej kultury masowej i czy nadal pełni ona te same funkcje w odniesieniu do odbiorcy niedorosłego, jak baśń tradycyjna. Zakres pracy obejmuje rozważania teoretyczne, związane z próbą identyfikacyjną gatunkową fantastyki baśniowej, charakterystyką współczesnego rynku czytelnicy dla dzieci i młodzieży oraz opisem możliwości zastosowania fabuł fantastyczno-baśniowych w ramach terapii lekturą. Drugą część pracy stanowi badanie recepcji fantastyki baśniowej za pomocą ankiet czytelnicy, diagnoz pedagogicznych, oraz metody indywidualnych przypadków. Badania te posłużyły ustaleniu preferencji czytelnicy oraz wartości preferowanych w fabułach fantastyczno-baśniowych przez różne typy odbiorców. Opis materiału empirycznego został dodatkowo uzupełniony analizą i interpretacją prac plastycznych dzieci, biorących udział w eksperymencie pedagogicz-

² <http://www.nauka-polska.pl/>

nym, związanym z tematem pracy i mającym na celu ustalenie czynników warunkujących symboliczną interpretację fabuł baśniowych³.

Słowa kluczowe: fantastyka baśniowa, recepcja baśni, biblioterapia.

Rozprawa doktorska pt.: „Literatura adresowana. Terapeutyczne wykorzystanie tekstów dla dzieci” autorstwa Katarzyny Łupińskiej została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (2012/07/05). Autorka uzyskała stopień doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, specjalność: dydaktyka literatury. Pracę napisano pod kierunkiem Anieli Władysławy Książek-Szczepanik a recenzji dokonali Alicja Maria Baluch i Leszek Ryszard Jazownik.

Charakterystyka pracy: W rozprawie podjęto problematykę terapeutycznych oddziaływań za pomocą tekstu literackiego. Terapeutyczne znaczenie książki, wprowadzone jest od wieków, jednak w dobie multimedialności, charakteryzującej się osamotnieniem dziecka „przed ekranem”, literatura pełni szczególną rolę. W rozprawie centralną kategorią badawczą uczyniono literaturę piękną. Przy wyborze tekstów literackich, brano pod uwagę wiek dziecka – od przedszkola do piątej klasy szkoły podstawowej. Dzięki obcowaniu z tekstem literackim kilkulatek poznaje otaczającą rzeczywistość, rozwija wyobraźnię. Literatura staje się środkiem dotarcia do swoistości dziecięcego świata, usprawniającym komunikację dorosły-dziecko. Biblioterapia, wykorzystująca wybrany tekst literacki do działań terapeutycznych, tworzy sytuację właściwą do analizowania negatywnych przeżyć, nabywania umiejętności radzenia sobie z traumatycznymi doznaniem, jak i z niepowodzeniami dnia codziennego.

Słowa kluczowe: literatura dla dzieci, biblioterapia.

Rozprawa doktorska pt.: „Materialny wymiar i funkcje tekstów kultury w procesie biblioterapeutycznym” autorstwa Violetty Trelli została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego (2012/03/06). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, specjalność: biblioterapia. Pracę napisano pod kierunkiem Michała Piotra Błażejewskiego a recenzji dokonały Urszula Chęcińska i Grażyna Bożena Tomaszewska.

Charakterystyka pracy: Dysertacja prezentuje zagadnienia związane z biblioterapią jako subdyscypliną bibliologii. Celem pracy jest uzupełnienie stanu badań związanych z efektywnością procesu biblioterapeutycznego. Rozprawa zawiera przegląd wyników badań dotyczących odbioru terapeutycznych komunikatów zawartych w tekstach kultury, a także przedstawia konkluzje związane z ich wykorzystaniem. Dysertacja prezentuje wnioski: przyjęcia nowej perspektywy w tworzeniu kategorii terapeutycznych materiałów czytelniczych, rozszerzenia spektrum mediów oraz pogłębienia analizy ich

³ <http://www.nauka-polska.pl/>

oddziaływania. Przedstawia praktyczne zastosowanie technologii informacyjnej w biblioterapii i zagadnienia związane z projektami badawczymi wykorzystującymi wirtualną rzeczywistość. Rozprawa wskazuje na potrzebę uwzględniania polisensorycznego modelu terapii oraz materialnego wymiaru tekstów kultury podczas projektowania programów terapeutycznych. Omawia także etyczne podstawy biblioterapii⁴.

Słowa kluczowe: biblioterapia, cyberbiblioterapia, psychologia czytelnictwa, technologia informacyjna, nowe media, teksty kultury, bibliologia.

Rozprawa doktorska pt.: „Obraz rodziny na tle przemian społeczno-kulturowych w Wielkiej Brytanii okresu powojennego w wybranych utworach współczesnej literatury dziecięcej i młodzieżowej z lat 1970-2000” autorstwa Magdaleny Nowackiej została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego (2011/06/17). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Pracę napisano pod kierunkiem Jerzego Jarniewicza a recenzji dokonały Ilona Dobosiewicz i Dorota Filipczak.

Charakterystyka pracy: Celem pracy doktorskiej było dokonanie analizy wybranych współczesnych utworów literatury dziecięcej i młodzieżowej należących do gatunku opowieść rodzinna (family story) przedstawiających nowe wzorce rodziny ukształtowane w powojennym społeczeństwie brytyjskim. Praca wykorzystuje pojęcia zaczerpnięte z innych dyscyplin naukowych, takich jak psychologia czy socjologia, bowiem literatura dziecięca, będąca istotnym narzędziem akulturacji młodego pokolenia, wymaga dyskusji w kontekście szerszym niż tylko krytyczno-literacki. Stąd tło do rozważań stanowiła zarówno analiza badań z dziedziny literaturoznawstwa, jak i problematyka badań z obszaru studiów kulturowych opisująca pojęcie rodziny i dzieciństwa jako konstruktów społecznych, podatnych na zmiany zachodzące w czasie w obrębie danej społeczności⁵.

Słowa kluczowe: literatura dziecięca, kulturoznawstwo, biblioterapia.

Rozprawa doktorska pt.: „Rola biblioterapii i biblioteki szkolnej w pracy z uczniami z dysleksją i uczniami ryzyka dysleksji” autorstwa Mirosławy Wójtowicz została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego (2015/03/12). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, specjalność: literatura polska. Pracę napisano pod kierunkiem Michała Piotra Błażejewskiego a recenzji dokonały Marta Bogdanowicz i Urszula Chęcińska.

Charakterystyka pracy: Niniejsza rozprawa doktorska jest próbą określenia wpływu biblioterapii prowadzonej przede wszystkim w bibliotece szkolnej na zminimalizowanie zaburzeń emocjonalno-motywacyjnych uczniów z dysleksją i ryzyka dysleksji oraz na zwiększenie tempa i poziomu poprawności ich czytania i pisanie. Praca zbud-

⁴ <http://www.nauka-polska.pl/>

⁵ <http://www.nauka-polska.pl/>

wana jest z czterech rozdziałów. W rozdziale I przedstawiono stan badań nad dysleksją na świecie i w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem badań współczesnych. Badania te starano się ukazać w perspektywie medycznej, psychologicznej i pedagogicznej. Z bogatej literatury przedmiotu dążono do wyłonienia najtrafniejszej terminologii określającej zjawisko dysleksji, jak również do przedstawienia obowiązujących definicji dysleksji rozwojowej w ujęciu szerokim i wąskim. Zaprezentowano również wyniki badań na temat pierwotnych i wtórnych przyczyn dysleksji rozwojowej (etiologii), jej objawów związanych z zaburzeniami rozwoju funkcji wzrokowo-przestrzennych, słuchowo-językowych i ruchowych. Wskazano również na trudności dziecka w kolejnych etapach edukacji, wynikające z zaburzeń tych funkcji. Zanalizowano symptomy dysleksji rozwojowej. Rozdział II dotyczy form pomocy, jakie są oferowane uczniom z dysleksją. W tym celu przedstawiono najistotniejsze prawa uczniów z dysleksją w Europie i w Polsce w świetle obowiązujących przepisów prawnych. Zaprezentowano wybrane metody i formy pracy terapeutycznej oraz pięciopoziomowy system pomocy terapeutycznej według Marty Bogdanowicz, stosowany wobec tej grupy użytkowników. Rozdział został wzbogacony wiedzą na temat nowoczesnych technologii wykorzystywanych w terapii uczniów ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu. Rozdział III jest poświęcony misji biblioteki szkolnej wspierania uczniów z dysleksją. Zawarto tu najważniejsze wytyczne dla bibliotek szkolnych dotyczące usług bibliotecznych dla osób z dysleksją, na tle których przedstawiono różnorodne formy i metody pracy stosowane w publicznych bibliotekach zagranicznych wobec tej grupy osób, a które proponuje się wykorzystać w bibliotece szkolnej. Omówiono też pewne propozycje działań terapeutycznych dla uczniów z dysleksją w polskiej bibliotece szkolnej. Zdefiniowano pojęcie, omówiono kategorie biblioterapii i przedstawiono model postępowania biblioterapeutycznego. Wyjaśniono również funkcję i zastosowanie biblioterapii jako jeszcze jednej formy pomocy w pracy z uczniem z dysleksją. Zaprezentowano katalog metod i technik, jakimi można posługiwać się na zajęciach biblioterapeutycznych ze wspomnianymi dziećmi w przyszłości. Rozdział IV – ostatni – koncentruje się wokół badań empirycznych i ukazuje możliwość zastosowania biblioterapii w bibliotece szkolnej wobec uczniów klasy trzeciej i szóstej szkoły podstawowej dotkniętych ryzykiem dysleksji i dysleksją. Prezentuje problemy i hipotezy badawcze, zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. Rozdział charakteryzuje teren badań i poddawanych im uczniów z uwzględnieniem wiedzy o nich uzyskanej przed i po badaniach empirycznych. Przedstawia procedurę, organizację i przebieg działań biblioterapeutycznych. Na podstawie wyników badań eksperymentalnych starano się wykazać skuteczność biblioterapii. Rozdział ten zawiera również podsumowanie badań, wnioski końcowe i kierunki pożądanych działań w przyszłości. Praca ta stanowi zatem nowe ujęcie problemu niwelowania trudności w funkcjonowaniu uczniów z dysleksją i uczniów ryzyka dysleksji przy pomo-

cy skierowanych do nich nowych programów terapeutycznych z obszaru biblioterapii i wskazuje na ich skuteczność, dzięki przeprowadzeniu badań empirycznych⁶.

Oferta wykorzystania: Praca ta adresowana jest do nauczycieli terapii pedagogicznej, wychowawców, psychologów, pedagogów, polonistów, nauczycieli innych przedmiotów, bibliotekarzy, do osób, które w pracy z dziećmi realizują zajęcia o charakterze korekcyjno-kompensacyjnym, dydaktycznym, dydaktyczno-wyrównawczym i terapeutyczno-wychowawczym. Może być pomocna tym wszystkim, którzy w warunkach zabawy i relaksu, wykorzystując niekonwencjonalne metody pracy, przygotowują ucznia do bezstresowej nauki, pomagają mu opanować umiejętności szkolne w zakresie czytania, pisania, wypowiedzenia się, inspirują go do twórczej aktywności, a także próbują minimalizować jego zaburzenia emocjonalne czy nieodpowiednie zachowanie. Praca przeznaczona jest dla wszystkich uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci o dysharmonijnym rozwoju psychoruchowym.

Słowa kluczowe: bibliologia, biblioterapia, biblioteka szkolna, dysleksja, literaturoznawstwo, psychologia czytelnictwa, technologia informacyjna.

Rozprawa doktorska pt.: „Terapeutyczny potencjał twórczości Astrid Lindgren” autorstwa Hanny Dymel-Trzebiatowskiej została obroniona na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego (2005/12/15). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Pracę napisano pod kierunkiem Hieronima Chojnackiego.

Charakterystyka pracy: Jako materiał do badań wybrano trzy fantastyczne opowieści Astrid Lindgren z wyraźnie zarysowanym motywem śmierci, którego stopień wzrasta w każdym z tekstów: „W Krainie Zmierzchu”, „Junkier Nils”, „Bracia Lwie Serce”. Ich terapeutyczny wpływ pozwala traktować je jako osobny gatunek – fantasy o katarctycznym, kojącym oddziaływaniu, które w dysertacji określane jest jako terapeutyczne fantasy. Praca składa się z trzech części: pierwszej, poświęconej analizom narratologicznym ujętym w dziesięciu podrozdziałach, oraz drugiej, pięcioczęściowej, w której teksty poddane zostają literackiej interpretacji psychoanalitycznej. Rozdział ostatni stanowi prezentację rezultatów. Przy zastosowaniu narzędzi współczesnej narratologii oraz strukturalistycznego modelu Władimira Proppa poszukuję paraleli oraz zastanawiam się nad kojącym oddziaływaniem badanego korpusu tekstowego. Używając słów samej Astrid Lindgren pragnę wyłonić to, co daje „chorym dzieciom odrobinę pocieszenia”. Jako element o szczególnym znaczeniu dla moich badań jawi się świat sekundarny, któremu to zagadnieniu poświęcam pierwszy podrozdział części pierwszej. Idyllicznemu obrazowi świata przedstawionego oraz jego obiektywizmowi też można przypisać uspokajający wpływ na czytelnika – piszę o tym w „Z idyllą w tle” (2.1). Podejmuję również zagadnienia czasowości (2.9), charakterystykę postaci (2.6), a także analizuję głos nar-

⁶ <http://www.nauka-polska.pl/>

ratora w kontekście terapeutycznego znaczenia (2.7, 2.8). Te aspekty plus wiele innych zgłębiłam w poszczególnych narratologicznych analizach części pierwszej pracy, zatytułowanej „W poszukiwaniu odrobiny pocieszenia”. Narratologia dysponuje masą terminów pomagających interpretować tekst, lecz pozostawia uczucie niedosytu. Głębsze znaczenia łatwiej i owocniej ująć w język pojęć przy zastosowaniu zdobyczy literackiej psychoanalizy. Stąd, w części drugiej mej pracy pt. „Coraz głębiej” wzbogacam me badania o kilka uwag z perspektywy teorii C. G. Junga. Nie roszczę pretensji do holistycznego korzystania z rozległych poglądów psychologa, a jedynie sięgam po te pojęcia, które pomagają mi zbadać wymiary tekstu niedostępne przy analizach narratologicznych. Najpierw zarysowuję paralele pomiędzy jungowskim procesem indywiduacji a procesem dojrzewania w fantazy Astrid Lindgren. Następnie za pomocą teorii archetypów interpretuję trudniejsze motywy analizowanych utworów. Kolejne rozdziały poświęcam symbolice oraz modelowi psychodynamicznej interpretacji literatury wg. Normana Hollanda. Na koniec zestawiam rezultaty badań osiągniętych przy zastosowaniu dwóch perspektyw interpretacyjnych. Ufam, że nakładające się wnioski z analizy narratologicznej i psychoanalitycznej, opisane i porównane w części końcowej dysertacji, mogą w przyszłości służyć terapeutom klinicznym jako wsparcie biblioterapeutyczne⁷.

Oferta wykorzystania: Wnioski z analizy narratologicznej i psychoanalitycznej, opisane i porównane w części końcowej dysertacji, mogą w przyszłości służyć terapeutom klinicznym jako wsparcie biblioterapeutyczne.

Współpraca międzynarodowa: Szwecja, NorChiLNet, Nordic Network for Children's Literature Research – organizacja zrzeszająca badaczy literatury dla dzieci i młodzieży

Słowa kluczowe: biblioterapia, Lindgren Astrid, narratologia, tanatofobia.

Rozprawa doktorska pt.: „Współczesna polska poetycka książka dla dziecka. Jej funkcje biblioterapeutyczne i artystyczne (na wybranych przykładach)” autorstwa Renaty Małgorzaty Grigoriew została obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (2014/06/17). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie bibliologii i informatologii, specjalność: biblioterapia. Pracę napisano pod kierunkiem Krystyny Heski-Kwaśniewicz a recenzji dokonały Bożena Aniela Olszewska i Katarzyna Joanna Tałuc.

Charakterystyka pracy: Współczesna książka poetycka dla dzieci dotyka problemu lęku przed ciemnością. Dowodem tego jest twórczość wielu autorów, m. in. Joanny Kulmowej, Wandy Chotomskiej, Danuty Wawilow, Zofii Beszczyńskiej oraz Doroty Gellner – poetek, których wiersze „z księżycem w tle» stanowią przedmiot analizy zawartej w niniejszej rozprawie. Głównym celem rozprawy jest ukazanie terapeutycznych możliwości literatury pięknej ze szczególnym zwróceniem uwagi na osvajanie dziecięcych lęków związanych z nocą. Podejmowana problematyka stanowi analizę, która w sposób

⁷ <http://www.nauka-polska.pl/>

szeroki porusza kwestie wspomagania dziecka w jego pokonywaniu lęków związanych z porzuceniem, osamotnieniem – szczególnie dotkliwymi po zmroku – z wykorzystaniem poezji. Aparat naukowy dysertacji zawiera przypisy umieszczone w obrębie rozdziałów, bibliografię podmiotową i przedmiotową; dołączono również spis cytowanych wierszy. Dodatkowo rozprawa zawiera dwa aneksy, które stanowią istotne uzupełnienie treści zawartej w części głównej⁸.

Słowa kluczowe: biblioterapia, bibliologia, literatura dla dzieci, czytelnictwo, poezjoterapia.

Rozprawa doktorska pt.: „Zastosowanie biblioterapii w kształtowaniu zachowań przystosowawczych uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim” autorstwa Agnieszki Marii Łaby została obroniona na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (2009/12/18). Autorka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, specjalność: pedagogika specjalna. Pracę napisaną pod kierunkiem Janusza Mariana Kirenko a recenzji dokonali Marian Teodor Kapica i Zofia Palak.

Charakterystyka pracy: Wydaje się, że ograniczenia w zachowaniu przystosowawczym wpływają nie tylko na codzienne życie, ale na zdolność dostosowania się do wymogów środowiska, w którym jednostki upośledzone umysłowo w stopniu lekkim egzystują, na jakość ich relacji z otoczeniem i na poziom ich osiągnięć. Wyzwaniem dla edukacji staje się zatem właściwa opieka terapeutyczna i wychowawcza wobec uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, opracowanie różnorodnych form pomocy, które wspomagałyby ich rozwój oraz rozwijały umiejętności przystosowawcze do warunków otoczenia. Badania miały na celu ukazanie efektywności programu zajęć biblioterapeutycznych wobec uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, uczęszczających do szkoły podstawowej w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym oraz ustalenie poziomu zachowań przystosowawczych. W badaniach eksperymentalnych wzięło udział 130 uczniów wszystkich klas podstawowych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Przemyślu i Jarosławiu. Do celów badawczych zostały utworzone dwie grupy: jedna eksperymentalna, 65-osobowa grupa uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, której to uczniowie uczęszczali do klas podstawowych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 7 im. Marii Grzegorzewskiej w Przemyślu oraz jedna kontrolna, 65-osobowa grupa uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim uczęszczająca do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Jarosławiu. Program zajęć biblioterapeutycznych był realizowany na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 7 im. Marii Grzegorzewskiej w Przemyślu, a jego celem była próba kształtowania zachowań przystosowawczych przy jednoczesnej zmianie poziomu wiedzy o książce i nastawienia czytelniczego. Analiza wyników badań

⁸ <http://www.nauka-polska.pl/>

wykazała iż w wyniku przeprowadzenia zajęć biblioterapeutycznych u uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim nastąpiły istotne zmiany w zakresie ich zachowań przystosowawczych przy jednoczesnej, korzystnej zmianie na poziomie ich wiedzy o książce oraz nastawień czytelniczych. Na uwagę zasługuje fakt, że przeprowadzony cykl zajęć biblioterapeutycznych z wykorzystaniem bajek rymowanych stał się punktem wyjścia do kształtowania postaw, wzbogacania wyobraźni, rozszerzenia zakresu pojęć, dostarczenia bodźców do samodzielnego sięgania po książki i docenienia ich wartości⁹.

Słowa kluczowe: upośledzenie umysłowe lekkie, zachowanie przystosowawcze, biblioterapia.

Autorzy wszystkich dziewięciu prac doktorskich uzyskali stopień doktora w obszarze nauk humanistycznych, w tym aż siedmiu w zakresie literaturoznawstwa, jeden w zakresie bibliologii i jeden w zakresie pedagogiki. Stopień doktora nauk humanistycznych z zakresu literaturoznawstwa został nadany dwa razy w specjalności biblioterapia, a jednorazowo w specjalnościach: literatura polska, dydaktyka literatury, literatura dla dzieci i młodzieży. Stopień doktora nauk humanistycznych z zakresu pedagogiki został nadany w specjalności pedagogika specjalna, a stopień doktora nauk humanistycznych z zakresu bibliologii został nadany w specjalności biblioterapia.

Analiza prac doktorskich z zakresu biblioterapii umieszczonych w bazie „Nauka Polska” jednoznacznie wskazuje na interdyscyplinarność polskiej biblioterapii umocowanej głównie w obszarze nauk humanistycznych takich jak literaturoznawstwo i bibliotekoznawstwo. Wydaje się jednak, że w przyszłości coraz mocniej zostanie zarysowana obecność biblioterapii w obszarze nauk społecznych, zwłaszcza pedagogiki i psychologii, o czym może świadczyć rozprawa doktorska „Zastosowanie biblioterapii w kształtowaniu zachowań przystosowawczych uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim” autorstwa Agnieszki Marii Łaby obroniona na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Poza słowem „biblioterapia” prezentowane dysertacje opisano następującymi słowami kluczowymi: literaturoznawstwo, literatura dla dzieci i młodzieży, psychologia czytelnictwa, fantastyka baśniowa, recepcja baśni, dydaktyka literatury, cyberbiblioterapia, technologia informacyjna, nowe media, teksty kultury, bibliologia, literatura dziecięca, kulturoznawstwo, bibliologia, biblioteka szkolna, dysleksja, narratologia, tanatofobia, czytelnictwo, poezjoterapia, upośledzenie umysłowe lekkie, zachowanie przystosowawcze. Powyższa różnorodność słów kluczowych stanowi kolejny argument za interdyscyplinarną rzeczywistością polskiej biblioterapii. Na rzecz interdyscyplinarności omawianych prac doktorskich przemawiają również możliwości ich praktycznego wykorzystania przez terapeutów klinicznych jako wsparcie biblioterapeutyczne, nauczycieli terapii pedagogicznej, wychowawców, psychologów, pedagogów, polonistów, na-

⁹ <http://www.nauka-polska.pl/>

uczycieli innych przedmiotów, bibliotekarzy, osób, które w pracy z dziećmi realizują zajęcia o charakterze korekcyjno-kompensacyjnym, dydaktycznym, dydaktyczno-wyrównawczym i terapeutyczno-wychowawczym¹⁰.

Przeprowadzona analiza dowodzi ponad wszelką wątpliwość, że biblioterapia jest traktowana jako nauka autonomiczna dająca możliwość pogłębionych badań interdyscyplinarnych co może zachęcić do pisania rozpraw doktorskich i habilitacyjnych w różnych obszarach nauki.

¹⁰ <http://www.nauka-polska.pl/>

